

Litteratur

- Amir, M.: *Patterns in forcible rape*. Chicago and London: University of Chicago Press, 1971.
- Bengtsson, M.: Hur skapas den kvinnliga seksualiteten i et patriarkalisk samhälle. I: S. Arnfred & K. Syberg (red.): *Kvindsituation og kvindebevægelse under kapitalismen*. Nordisk sommeruniversitets skriftserie no. 4. GMT, 1974.
- Brownmiller, S.: *Against our will. Men, women and rape*. New York: Simon and Schuster, 1975.
- Chappel, D., Geis, G., Schafer, S. & Siegel, L.: A comparative study of forcible rape offenses known to the police in Boston and Los Angeles. I: D. Chappell, R. Geis & G. Geis (red): *Forcible rape*. New York: Columbia University Press, 1977.
- Cohen, M. L., Garofalo, R., Boucher, R. B. & Seghorn, T.: The psychology of rapists. I: D. Chappell, R. Geis & G. Geis (red.): *Forcible rape*. New York: Columbia University Press, 1977.
- Duhm, D.: *Angst im Kapitalismus*. Verlag Kübler KG, 1977.
- Engels, F.: *Familiens, privatejendommens og statens oprindelse*. København, 1972.
- Falconer, B.: Voldtåktsbrottet. *Svensk Juristtidning*, 1975, 60 (3).
- Gebhard, P. H., Gagnon, J. H., Pomeroy, W. B. & Christenson, C. V.: *Sex offenders*. New York: Harper & Row, Paul B. Hoeber, 1965.
- Holm, E.: *Den maskuline mystik*. København: Rhodos, 1975.
- Horney, K.: *Feminine psychology*. New York: W. W. Norton, 1967.
- LeVine, R. A.: *Guilt sex offences: A study in social control*. I: D. Chappell, R. Geis & G. Geis (red.): *Forcible Rape*. New York: Columbia University Press, 1977.
- Linderholm, U.: *Våldtäkter som kommit till polisens kännedom i Stockholm 1970. Trebetygsuppsats i kriminologi*. Stockholm: Kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. 1973.
- Lykkjen, A. M.: *Voldtægt*. København: Tiderne skifter, 1976.
- MacDonald, J. M.: *Rape. Offenders and their victims*. Springfield: Charles C. Thomas, 1975.
- Marcus, M.: *Den frygtelige sandhed*. København: Tiderne skifter, 1974.
- Mitchell, J.: *Kvinnens lodd*. Oslo: Pax 1973.
- Vestergaard, E.: Om voldtægtsofre. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1974, II.
- Virkkunen, M., Tenhu, M. & Penttilä, A.: Våldtäktsbrott i Helsingforstrakten under åren 1966–1970. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1973, II.

Trekk fra norsk abortlovgivnings historie

Brita Gulli

I Norge har vi hatt tre lover eller lovreguleringer av abortadgangen i dette århundre. Ifølge straffelov av 1902 var rettsstridig abort straffbart, noe som i praksis innebar at kun strenge medisinske indikasjoner var legalt grunnlag for abort. Egen lov om abort, med nærmere regulering av indikasjonsgrunnlaget og tilhørende nemdsystem, fikk vi først i 1960. Lov om selvbestemt ble vedtatt i år og trer i kraft i 1979.

I denne artikkelen skal jeg gå nærmere inn på loven fra 1960 og bakgrunnen for den. Sammenlignet både med Sverige og Danmark kom denne loven relativt sent: lignende lover ble vedtatt i Sverige og Danmark allerede på slutten av 30-tallet, med påfølgende lovrevisjoner utover i 50-årene. Også i Norge hadde vi forslag til lovendringer på 30-tallet, forslag som innebar en ganske stor utvidelse av abortadgangen, med det siktepunktet for øye å forebygge sosial og økonomisk nød. Konfliktene dette lovforslaget avdekket umuliggjorde imidlertid noen lovrevisjon på dette tidspunkt. Etter 2. verdenskrig ble spørsmålet om lovrevisjon tatt opp igjen, og i første omgang kom konfliktene fra 30-årene til å fortsette. Midt på 50-tallet hadde disse konfliktene utkrystallisert seg i to lovforslag. Jeg skal her se nærmere på hva disse lovforslagene besto i og hvilke gruppeinteresser de sprang ut av. Deretter skal jeg gå over til å se på hva som ble løsningen på disse konfliktene, forstått som et spørsmål om hvilke interesser det var som kom til å innfluere på loven i den fortsatte lovgivningsprosessen. Artikkelen er dermed delt opp i tre deler:

- Kvinneorganisasjonenes aktivitet for å få saken opp igjen like etter 2. verdenskrig.
- Det lovforslag og det motforslag denne virksomheten resulterte i.
- Når det gjelder spørsmålet om hvilke interesser som kom til å innfluere på den fortsatte lovgivningsprosessen, er det først og fremst snakk om legeprofesjonens interesser. Hvilke interesser dette var og deres betydning er siste del av artikkelen.

Kvinneorganisasjonenes virksomhet

Den nærmeste foranledning til at abortspørsmålet kom opp igjen etter krigen var kvinneorganisasjonenes aktivitet. I 1948 henvendte *Norsk Kvinnesaksforening*¹ seg til offentlige myndigheter for å få i gang arbeidet med en lovrevisjon. Kvinnesaksforeningen tok også initiativet til å få

1. Norsk Kvinnesaksforening tilsvarete Dansk Kvindesamfund.

saken opp i *Norske Kvinneorganisasjoners Samarbeidsnemnd*. Samarbeidsnemnda ble startet i 1945 og sprang ut av det tverrpolitiske samarbeid som utviklet seg i Norge under krigen. På den tiden da abortspørsmålet kom opp i Samarbeidsnemnda – i 1950 – var 37 organisasjoner medlemmer, og Samarbeidsnemnda omfattet dermed alle de partipolitiske kvinneorganisasjonene, svært mange av fagforbundene innen den norske Landsorganisasjonene (via kvinne-representanter), en rekke kvinneorganisasjoner av religiøs og humanitær art, samt en del yrkesorganisasjoner utenfor Landsorganisasjonen. Samarbeidsnemnda ble dermed et svært bredt sammensatt organ. Abortspørsmålet kom imidlertid til å sprengte Samarbeidsnemnda, og avdekke store konflikter blant kvinneorganisasjonene. Stridighetene dreide seg særlig om abort skulle legaliseres på sosiale indikasjoner, om sosial og økonomisk forhold skulle kunne legitimere abort. Dette hadde vært det store stridspunktet også i 30-årenes abortdebatt. Kvinnene fra arbeiderbevegelsene organisasjoner ville ha Samarbeidsnemnda til å gå inn for lovrevisjoner i denne retning. Saken tok imidlertid en nok så spesiell vending, idet en rekke kristne og konservative organisasjoner avviste hele abortspørsmålet, etter at saken var reist og skulle opp til avstemningen. Disse organisasjonene fryktet et vedtak på tvers av egne interesser, som gikk i retning av å begrense abortadgangen til medisinske indikasjoner.

Abortsakens endelig i Samarbeidsnemnda er egentlig resultat av en rekke nokså kompliserte sammenhenger. Det er grunn til å peke på at avvisningen av saken ikke bare var et produkt av de kristne og konservative organisasjonenes innstilling. Da avgjørelsen om å avvise saken fant sted, var arbeiderkvinnenes organisasjoner dårlig representert, noe som selvfølgelig påvirket det endelige resultat. Bakgrunnen for denne manglende interesse kan være at arbeiderkvinnene, og da særlig kvinnene organisert i Arbeiderpartiet (det norske sosialdemokratiske partiet) og i fagforbundene, heller ville satse på Arbeiderpartiet for å få gjennomført lovendringer. Ved valget i 1949 hadde Arbeiderpartiet gått sterkt frem. Kommunistene var nærmest helt ute av Stortinget, og Arbeiderpartiet satt med et solid parlamentarisk flertall, det største partiet hadde hatt. Denne forklaringen får foreløpig være en hypotese. *Konsekvensene* av hendelsene i Samarbeidsnemnda er imidlertid klar: Arbeiderkvinnene meldte seg ut av Samarbeidsnemnda og Samarbeidsnemnda gikk i oppløsning. Heller ikke senere kom kvinneorganisasjonene frem til noen felles holdning til abortspørsmålet. Arbeiderpartiets Kvinnesekretariat fortsatte imidlertid å arbeide for å få saken opp igjen innad i Arbeiderpartiet. Dette lyktes etter en del press, og i 1951 begynte Straffelovrådet arbeidet med lovrevisjonen. Her var Arbeiderparti-kvinnene representert, foruten Rådets faste medlemmer: representanter for den juridiske profesjon, samt spesielt oppnevnte leger. Straffelovrådets forslag er dermed ikke entydig uttrykk for arbeiderkvinnenes interesser. På dette stadium av lovgivningsprosessen kom også andre interesser til å gjøre seg gjeldende. Selve lovforslaget må

sees som mye av et kontrolltiltak i forhold til abortvirksomheten, på bakgrunn av den strafferettslige kontrollens manglende effektivitet.

Straffelovrådets innstilling

Straffelovrådets lovforslag ble ferdig i 1956. Utgangspunktet for Rådet var det økende antall kriminelle og legale aborter (dvs. lege-aborter). Denne økningen hadde fortsatt siden 30-årene. I 1933 var antallet av legale aborter 1822. I 1954 utførte legene 3157 aborter. De kriminelle abortenes antall er det selvfølgelig vanskelig å anslå, usikkerheten ved vurderingen er stor. De antagelser Rådets undersøkelser var basert på viste imidlertid at mens antallet kriminelle aborter i 1933 var på 2300, var det i 1954 nådd 7300. Samtidig var håndhevelsen av straffeloven minimal, og den gikk i retning av påtaleunntatelse for kvinnen selv, mens medhjelpere og profesjonelle abortører i større grad ble dømt. I 1954 ble ialt to personer – kvinner – dømt for rettsstridig svangerskasavbrudd. 3 personer – kvinner – fikk påtaleunntatelse. (Her skilles ikke mellom kvinnen selv og evt. medhjelpere). Tallene er noe høyere i 30-årene, men i forhold til omfanget av kriminelle aborter er tallene iallefall forsvinnende.

På denne bakgrunn var det nødvendig å demme opp for »abortflommen«. Det var nødvendig å avklare reglene slik at både leger og kvinner visste hva de hadde å holde seg til. Reglene skulle bidra til å forebygge videre utglidninger. Særlig det administrative apparatet – nemndsystemet – ble sett på som viktig i denne sammenheng. Det skulle muliggjøre »effektivisering av det forebyggende arbeidet«. Dette forebyggende arbeidet skulle omfatte både legale og kriminelle aborter. Avklaringen av skillet mellom legale og illegale indikasjoner for abort, samt opprettelsen av nemnder (abortkommisjoner), ville skape en situasjon der en kvinne ikke lenger hadde det samme behov for å gå til kvakksalvere, i og med at hun fikk kjennskap til at kyndige leger kunne hjelpe henne såfremt lovlige indikasjoner forelå. Den kontakten som en dermed håpet å oppnå, skulle sikre at kvinnen fikk den hjelp og støtte hun hadde krav på, dersom hun fortsatte svangerskapet. Denne kontakten skulle også gjøre det »mulig å påvirke kvinnen til å fortsette svangerskapet der det var grunn til det«.

Målsetningen med lovforslaget var dermed todelt: dels tok en sikte på å fange opp de kvinner som hadde legal grunn for abort, og dels tok en sikte på å fange opp de som ikke hadde det, og som ellers ville gå til kvakksalvere, og som det var grunn til å påvirke for å motvirke abortønsker: kvinner som den strafferettslige kontrollen ikke fanget opp i særlig grad, og da først etter at svangerskapsavbrudd hadde funnet sted. Den strafferettslige kontrollen rettet seg jo først og fremst mot utførte handlinger. Disse handlingene skulle forebygges, fortrinnsvis gjennom kontakten via nemndene, via overtaling. Forslag til praktiske tiltak, utover det som var etab-

lert av økonomiske støtteordninger, var det lite av. Ønsket om å hjelpe og ønsket om å kontrollere, på en mer effektiv måte, hang dermed sammen.

De legale grunner for abort omfattet medisinske arvebiologiske, etiske og sosiale indikasjoner:

- alvorlig fare for morens liv og helse
- når det var fare for at barnet ville lide av en alvorlig sykdom,
- når svangerskapet var resultat av voldtekt eller blodskam, eller når kvinnen var sinnssyk eller hadde særlig mangelfulle sjelsevner,
- når langvarig sykdom hos ektefelle eller barn, alkoholisme, kriminalitet, bolignød eller andre særlig mislige forhold ville gjøre tilkomsten av et barn til en ulykke.

Når det gjaldt de etiske og sosiale indikasjonene, gjorde, etter Rådets oppfatning, både hensynet til kvinnen og til samfunnet seg gjeldende. Dels gjaldt dette de etiske indikasjonene, der hensynet til kvinnen tilsa at abort burde kunne tillates. Når det gjaldt de sosiale indikasjonen gjorde begge hensyn seg gjeldende. Det ble pekt på behovet for abort i situasjoner der familien var avhengig av morens arbeidsinntekt, og der svangerskap og fødsel ville føre til oppløsning av forholdene i hjemmet, eller der alkoholisme og bolignød sammen med svangerskap og fødsel ville gjøre forholdene uutholdelig. Samtidig som abort skulle forebygges, ble altså abortadgangen åpnet for å forebygge *sosial nød*. Gjennom denne spesielle seleksjon av kvinnegrupper, rettet lovforslaget seg i sin konsekvens også mot bivirkningene av bestemte samfunnsforhold; dels bivirkningene av samfunnets patriakalske karakter, ved at voldtekt utgjorde legalt grunnlag for abort, dels bivirkningene av samfunnets kapitalistisk karakter, gjennom de sosiale indikasjonene.

Beslutningsmyndigheten ble helt overlatt til legestanden. I dette skilte lovforslaget seg både fra dansk og svensk lovgivning og praksis på denne tiden. I begge land var representanter for andre yrkesgrupper såvel som lekfolk med på disse beslutningen. I Norge var det sykehuslegen, sammen med en offentlig oppnevnt lege som skulle utgjøre legenemndene.

Den praksis som etterhvert hadde utviklet seg innebar også at to leger traff avgjørelsen. En av disse var gjerne den innleggende lege, legen som kvinnen hadde henvendt seg til. Det nye nemndsystemet innebar imidlertid at denne legen, som en mulig representant for kvinnens interesser, av Rådet ble ansett som innhabil og part saken, plassert utenfor nemnda og istedet tildelt »avsilingsoppgaver« for å spare nemndene for ekstraarbeid i lys av den store søknadsmassen det kunne bli snakk om. Det var også den innleggende lege som fikk søknadsrett og ankerett, *ikke* kvinnen. Dette for å forhindre »utidige søknader«. Rettsikkerheten for kvinnene ble dermed minimal. Rådet ønsket seg i det hele tatt en litt tilbaketrukket instans som kunne treffe »autoritative avgjørelser overfor kvinnen og hennes familie«. Press utenfra skulle hindres, et problem som ble antatt å være størst i store industristrøk der folks holdninger kunne føre til krav om innvilgelse av søknader, og der avslag kunne bli møtt med mistillit. Samtidig la Rådet

stor vekt på å sikre legenes avgjørelsesmyndighet, *qva leger*. Rådet diskuterte her inngående de ordninger som var etablert i andre skandinaviske land. Instruktiv er diskusjonen om de danske Mødrehjælpsinstitusjoner. Gjennom den praksis som hadde utviklet seg her, hadde disse institusjonene etterhvert overtatt mye av det foreberedende arbeidet med abortsøknader, og meningen var at avgjørelsen helt skulle overtas av disse institusjonen, der leger sammen med representanter for andre yrker deltok i avgjørelsen. Bare dersom abort var indisert på medisinsk grunnlag *alene* kunne en lege alene treffe avgjørelsen. Denne ordningen ble av Rådet avvist med at den ga legene, og særlig den utøvende lege, for lite å si. Sikring av legenes rett til å treffe beslutninger løper i det hele tatt som en rød tråd gjennom forslaget på dette punkt. På den ene siden gikk forslaget ut på å legalisere abort på en rekke ikke-medisinske grunnlag, på den annen side var det helt og holdent legene som skulle treffe avgjørelsen. I dette adskilte det norske lovforslaget seg både fra dansk og svensk lovgivning, og det innebar svært mye makt til legene.

Når det gjelder de strafferettslige endringer ble straffetrusselen beholdt, til tross for dens manglende almenpreventive effekt, bl.a. under hensyntagen til at kvinner ikke skulle kunne presse profesjonelle aborterer og andre medhjelpere og samtidig selv gå straffri. Strafferammene ble imidlertid senket, og straff kunne bortfalle for morens vedkommende »dersom hun hadde handlet i sterkt opprevet sinnstilstand«.

Kristen motaksjon

Som i 30-årene var motstanden mot lovrevisjonen betydelig, særlig fra kristne grupper. Av særlig betydning her er et privat lovforslag fra *Norges Kirkelige Landslag*. Det ble utarbeidet som et motforslag til Straffelovrådets innstilling og opprinnelig lagt frem med støtte fra enkeltrepresentanter fra de 4 borgerlige partier: Kristelig Folkeparti, Senterpartiet (Bondepartiet), Venstre (liberalt) og Høyre (konservativt). Det må imidlertid først og fremst sees som Kristelig Folkepartis motforslag. Kristelig Folkepartis stilling i norsk politikk er antageligvis sterkere enn det tilsvarende danske. Partiet ble startet i 30-årene, med utgangspunkt i en fundamentalistisk kristendomsforståelse, og opprinnelig med forankring i de sørlige og vestlige deler av Norge. Etterhvert har partiet imidlertid blitt landsomfattende.

Dette forslaget adskilte seg fra Straffelovrådets på en rekke punkter: indikasjonsgrunnlaget var mer begrenset, vekten på strafferettslige midler til kontroll av abortvirksomheten større, legestandens frihet mindre.

Landslaget ville bringe liv i den gamle straffelovsparagrafen fra 1902. Botemiddelet mot kriminelle aborter måtte være å gjøre straffebudet mer effektivt, ikke svekke det. Den positivrettslige tankegang som preget Straffelovrådets forslag, tanken om at rettspraksis, dvs. legenes abort-

virksomhet var utgangspunkt for lovendringer, lå fjernt fra Landslagets tankegang. Tvert i mot innebar dette anerkjennelsen av en utvikling som hadde skjedd i ly av en ineffektiv rettshåndhevelse og som dermed ville på kriminelt grunnlag. Det var særlig de sosiale indikasjonene Landslaget var uenig i. Det ble pekt på at sosial og økonomisk nød måtte avhjelpes ved sosiale og økonomiske midler, ikke ved aborter. Rådets forslag på dette punkt innebar at en skulle vurdere om tilkomsten av et barn ville føre til en ulykke. Den forebyggende tanke som lå i dette, ble sterkt kritisert. Intet menneske kunne avgjøre dette, siden svaret lå inn i fremtiden. Spørsmålet berørte også legenes kompetanse, idet legene ikke var utdannet til å ta stilling til spørsmål av økonomisk og sosial art. De medisinske indikasjonene skulle hvile på nøyaktige undersøkelser, og kun brukes når det var nødvendig for å avverge alvorlig fare for morens liv og helse. Fjerne muligheter for fremtidige skadelige følger lå utenfor vurderingsgrunnlaget. Til de arvebiologiske indikasjonene var det knyttet steriliseringsplikt, og i forbindelse med de etiske indikasjonene var det et krav at voldtekten skulle være anmeldt og ikke henlagt av mangel på bevis. (Spørsmål om politianmeldelse og vurdering av hva som kom ut av denne var overlatt til legene i Rådets forslag).

Når det gjelder nemndordningen og selv saksbehandling foreslo Landslaget at en lekmann skulle sitte i nemnda, altså en ikke-legekyndig. Lekmannens oppgave var å kontrollere at de fremsatte opplysninger fra kvinnen var riktige og at fremtidige skader ikke ble påberopt som indikasjon. Lekmannens oppgave skulle videre bestå å være et bindeledd mellom kvinnen og hennes familie på den ene siden og kommunale hjelpeinstanser på den annen. Også menighetspleien som ble drevet av menighetsrådene, skulle lekmannen stå i kontakt med. Lekmannen skulle yte hjelp, så som å skaffe hjelp i huset og anbringe alkoholisert ektefelle i pleie.

Jeg har her sett på lovforslagene som to ulike måter å kontrollere abortvirksomheten på; en mer *strafferettslig*, med et restriktivt indikasjonsgrunnlag, og en mer *sosialpolitisk form*, der en anerkjenner visse, men ikke alle behov, som legitimt grunnlag for abort, og der det særlig er legene som skal føre kontroll med at slike grunner foreligger.

Legeprofesjonen

I den fortsatte lovgivningsprosessen var det først og fremst legenes interesser som fikk betydning. I 30-årenes abortdebatt var legene stort sett motstandere av utvidet abortadgang utover det de på den tiden anså som medisinsk berettiget. Abortinngrep ble regnet for et medisinsk farlig inngrep, og burde derfor begrenses mest mulig. I 50-årene kom problemet til å stille seg annerledes. Mer enn et fag-medisinsk problem i seg selv kom det til å dreie seg om å beholde kontrollen over hvordan den medisinske kunnskap skulle brukes, et problem som særlig ble aktualisert i forbindelse

med indikasjonsgrunnlaget.

Straffelovrådets forslag på dette punkt ble av Rådet selv ansett for å være i overensstemmelse med legenes praksis. Undersøkelser Rådet la frem gikk i denne retningen. Legeforeningen ville imidlertid ikke akseptere denne fortolkningen av praksis. Det ble hevdet at den kvantitative økningen av legeaborter hadde skjedd innenfor rammen av de medisinske indikasjoner. Det som hadde endret seg, var synet på hva som var medisinsk berettiget.

Det er da også vanskelig å vite hvor mange aborter som skal være utført på sosiale indikasjoner før man kan se at rettstilstanden har endret seg. Det bakenforliggende problem var imidlertid konsekvensene av disse indikasjonene. I følge Legeforeningen, ville det ikke bare føre til press på kvinnene, det ville også føre til press på legene. Det ville også føre til at »legene ikke var de opplagt rette til å stille indikasjonene i alle tilfelle... Det vil da være sosialarbeidere og andre som er mer kompetente til å bedømme forholdene i det enkelte tilfelle... Man vil kunne risikere at en annen instans enn den utøvende gynekolog skulle stille indikasjonen – et forhold som for legene ville være helt uantagelig«.

Legeforeningen foreslo derfor en sosialmedisinsk indikasjon, der sosiale forhold var del av en medisinsk vurdering.

Legeforeningen var altså opptatt av å begrense indikasjonsgrunnlag for å hindre at legenes kompetanse ble irrelevant i bestemte situasjoner, ved at andre yrkesgrupper fikk kontroll over indikasjonstillingen. Kort sagt så hevdet Legeforeningen at fordi legene visste *hvordan* inngrepet skulle utføres, skulle de også bestemme *når*. Grensene for når ble dermed trukket ut fra grensene for legenes kompetanse. Legeforeningen ønsket altså ikke at legene skulle bli redusert til rene teknikere.

Det har ofte blitt pekt på legeprofesjonens imperialisme; tendensen til å trekke stadig flere problemområder inn under den medisinske kompetanse, særlig gjennom en stadig utvidelse av helsebegrepet. Denne ekspansjonen har visse ytre grenser, med mindre en vil risikere å komme i konkurranse med andre yrkesgrupper og annen ekspertise, der den faglige sårbarheten øker. Imperialisme er ikke alltid sammenfallende med autonomi, og Legeforeningens standpunkt her, er vel nettopp eksempel på en kompetansebegrensende strategi, for igjen å bevare autonomi og hindre kontroll utenfra.

Også Landslagets lovforslag reiste problemet med ytre kontroll, men fra en annen kant. Her var det ikke utvidelsen av indikasjonsgrunnlaget som var problemet, men begrensningene av det. Etter dette forslaget var det kun anledning til å utføre aborter på medisinske indikasjoner, og disse skulle tolkes restriktivt. Dette var imidlertid heller ikke i overensstemmelse med den praksis som etterhvert hadde utviklet seg, og endringer i den medisinske vitenskap, der en etterhvert la stadig mer vekt på samspillet individ-miljø. Det var således i strid med vanlige prinsipper innen medisinen. Også forslaget om lekmandsdeltagelse i nemndene ble sterkt

kritisert av Legeforeningen, særlig bestemmelsen om at avgjørelsen skulle være enstemmig, noe som betød at lekmannen i realiteten hadde veto overfor lege-representantene.

Legeforeningens interesser i abortspørsmålet, å bevare standens autonomi overfor ytre krav, som kunne føre til øket kontroll utenfra, kom til å legge grunnlaget for et kompromiss på det partipolitiske planet. Forklaringen på dette ligger ikke bare i legeprofesjonens maktposisjon i sin alminnelighet. I dette tilfelle ligger også noe av forklaringen i Arbeiderparti-regjeringens ønske om å samle mest mulig støtte, også blant de borgerlige partier for et lovvedtak, samtidig med at Arbeiderpartiet hadde parlamentarisk flertall. Problemet er altså ikke så mye hva som kan presses igjennom på grunnlag av Arbeiderparti-representasjon i Stortinget, men snarere ønsket å støte færrest mulig fra seg. Arbeiderparti-regjeringen aksepterte dermed Legeforeningens innvendinger, dels fordi legene hadde gått imot Straffelovrådets forslag på vesentlige punkter, og en ikke regnet med å kunne praktisere en lov om abort som ikke hadde legestandens støtte, men også for å dempe kritikk. Under den fortsatte lovgivningen oppnådde da også Arbeiderpartiet å få støtte også fra de borgerlige partiene på dette. Denne støtte kom delvis fra to av de fire borgerlige partiene, fra Høyre og Venstre. Det kristne motforslaget ble således nedstemt, særlig mot Kristelig Folkeparti og Senterpartiets stemmer. Legestandens profesjonsinteresser kom dermed, også gjennom den støtte de fikk fra Arbeiderpartiet, til å legge grunnlaget for et kompromiss mellom svært ulike interesser. Det endelige lovvedtaket betød utdefineringen av Arbeiderpartiets kvinneopposisjon på den ene siden, og utdefineringen av tradisjonelt sterke kristne grupper på den annen.

Litteratur

- Kiær, D: »Norsk Kvinnesaksforening i 30-årene. Med tilbakeblikk på tidligere virke og streiflys frem til 1977«, Oslo 1977.
- Tonna, A.: »Loven om abortus provocatus. En studie i interessegruppers adferd«, Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo, Oslo 1966.
- Innstilling fra Straffelovrådet om adgangen til å avbryte svangerskap, Oslo, 1956.
- Odelstingsproposisjon nr. 15, 1959: Om lov om adgang til avbrytelse av svangerskap.
- Stortingsforhandlinger 1960-61: sak nr. 1, 6.-7., 11. og 21. okt.
- Haffner, J.: »Om Adgangen til å avbryte svangerskap«, Tidsskrift for Den Norske Lægeforening, nr. 7, 1957.
- Strøm, A.: Om »Adgangen til å avbryte svangerskap«, samme sted.
- Syvertsen, S.; Thorleifsen, T.: »Kvinner i strid. Historien om Arbeiderpartiets kvinnebevegelse«, Oslo 1960.
- Norges Kirkelige Landslags lovforslag: motiver trykt som vedlegg til Ot.prp. nr. 15:1959. Forslaget er trykt som Tillegg til Dokument 3, Stortingsforh., 1957.
- Forarbeider til loven i justisdepartementets Lovavdelings arkiv.

Kvinnerettslig teori og metode

Anne Hellum, Wenche Kverneland,
Kirsten Langseth & Margrethe Lysaker

I. Grunnlag og mål

Målet for oss som kvinnerettsstudenter er gjennom faget å fremme kvinnefrigjøring. Grunnlaget er individuelle og kollektive erfaringer om kvinneundertrykking, slik de kommer til uttrykk gjennom den organiserte kvinnebevegelse i skrifter, aksjoner og demonstrasjoner.

Den nye given i den kritiske bevegelse og i kvinnebevegelsen i slutten av 60-åra spredte seg også til det juridiske fakultetet i Oslo, og Kvinnesaksgruppa ble startet. Her snakket vi sammen og aksjonerte ut fra situasjonen vår som kvinner, studenter og jurister. Vi ville imidlertid også bruke kunnskapene våre til fordel for andre kvinner. Et konkret utslag av dette var opprettelsen av JURK (juridisk rådgivning for kvinner). Gjennom rettshjelp til kvinner ville vi gi støtte til løsningen av noen av de mest påtrengende problemene deres. Samtidig ville vi finne ut mer om hvordan rettsreglene og rettssystemet fungerte overfor kvinner. Behovet for å ta opp prinsipielt de problemene vi fikk innsikt i kunne etterhvert ikke oppfylles i JURK. Løsningen ble at Kvinnesaksgruppa tok initiativ til å innføre kvinnerett som eget spesialfag.

II. Organisasjon og metode

Kvinnerettens mål nødvendiggjør at vi angriper jussen på en utradisjonell måte, en kvinnerettslig metode. Dette er ikke bare spørsmål om en teoretisk og intellektuell angrepsmåte. En like viktig del av metoden er den organisasjonsmessig og den praktiske måten vi arbeider med faget på. Forankringen i den nye kvinnebevegelsen har ikke bare fått betydning for hvilke problemer vi tar opp og hvordan de analyseres, men også for hvordan vi organiserer jobbingen med dem. Vi vil altså bryte ned skillet mellom organisasjon og metode. Innenfor universitetet vil vi i måten vi organiserer faget på bryte med en hierarkisk universitetsstruktur, bryte ned skillene mellom forskning og undervisning, og mellom student og forsker. Utad vil vi bryte ned skillet mellom universitet og samfunn, juss og politikk.